

1886-ban május 11-én,
1887-ben május 2-án,
1888-ban ápril 26-án öt darab,
1889-ben május 2-án.

Őszi elköltözésükre nézve feljegyzéseim hézagok csak a következő adataim vannak.

Eltűntek a nevezett torony tájáról:

1884-ben július 22-én,
1887-ben július 26-án,
1888-ban július 18-án.

Egyes — bizonyára éjszokról keresztülvonuló — példányt láttam a mezők felett fecskemódra vadászva

1888 július 27-én Nagy-Rőcze,
1880 augusztus 3-án Nyustya, Gömör m.

Keszthely, 1894 május 20.

Dr. Lovassy Sándor.

Ebből következik, hogy Nagy-Rőcze földirati fekvését

48° 41' 9" é. sz.
37° 46' 40" k. h.

véve, a sarlósfecské *érkezésének* képlete így alakul:

L. április 26-ikán 1888.
L. k. május 11-kén 1886.
I. 16 nap.
K. május 3—4-ikén.

M. O. K.

Havasi szajkó (*Nucifraga caryocatactes* L.) fészkekről.

Az idén — 1894 — tavaszkor eszközölt kutatások, különösen a havasi szajkó szaporításához oly adatokat nyújtottak, melyeknek közzététele — azt hiszem — nem lesz érdek nélkül való.

Habár a havasi szajkó a magas hegységekben meglehetősen gyakori madár, fészke mégis csak az utolsó évtizedekben vált ismeretessé, ami annak tulajdonítható, hogy nagyon korán költ, amikor még a költőhelyek — melyek sohasem

1886 Mai 11.
1887 Mai 2.
1888 April 26.
1889 Mai 2.

In Betreff der Abzugs-Herbst-Daten sind meine Aufzeichnungen lückenhaft und besitze ich nur folgende:

Abzug:

1884 Juli 22.
1887 Juli 26.
1888 Juli 18.

Einzelne, gewiss von Norden kommende Exemplare sah ich nach Schwalbenart über den Fruchtfeldern jagend

1888 Juli 27. in N.-Rőcze,
1880 August 3. in Nyustya.

Keszthely, den 20. Mai 1894.

Dr. Alexander Lovassy.

Hieraus folgt, dass wenn die geographische Position von Nagy-Rőcze

48° 41' 9" N. B.
37° 46' 40" Ö. L.

beträgt, die Formel für die *Ankunft* des Mauerseglers sich wie folgt gestaltet:

F. April 26. 1888,
Sp. Mai 11. 1886,
Sch. 16 Tage.
M. Mai 3—4.

U. O. C.

Die Nester des Nusshähers (*Nucifraga caryocatactes*).

Die ornithologischen Forschungen des Frühjahres 1893 boten besonders zum Brutgeschäft des Nusshähers solche Daten, deren Publication vielleicht nicht ganz ohne Interesse ist.

Obzwar der Nusshäher in den Hochgebirgen ein ziemlich häufiger Vogel ist, wurde sein Nest doch erst in den letzten Jahrzehnten bekannt, was wohl dem Umstande zugeschrieben werden kann, dass der Vogel sehr zeitig, also zu einer Zeit brütet, zu welcher die nie unter tausend

találhatók ezer méteren alul — rendszeren még nagy hóval vannak borítva s majdnem hozzáférhetlenek. Külföldön először SCHÜTT E.¹ Badenben a Kandel hegységben fedezte föl 1862 márczius 19-én. Nálunk Magyarországon ennél jóval előbb PETÉNYI SALAMON bukkant a havasi szajkó fészkeire és tojásaira, amit hátra hagyott iratai igazolnak.² BALDAMUS egy Erdélyből származó fészkekaljat adott SCHÜTTnek összehasonlítás végett,³ melyet BALDAMUS valószínűleg annak idején PETÉNYITŐL kapott.

Az idei enyhe télnek köszönhetjük, hogy most öt fészekkel, három teljes fészkekaljjal és pelyhes fiokákkal számolhatunk be, melyek közül három fészek, két teljes fészkealj és egy tokos fioka a m. Nemzeti Múzeum tulajdonába került.

Az első fészket három tojással márcz. 30-áról Gömör megyében az úgynevezett Kakashegyről dr. LENDL ADOLF úr közbenjárása folytán kaptuk; a másikat szintén három tojással DANFORD C. G. úr a Retyezát hegységben az úgynevezett Curu Gallesen egy 15—18 mét. magas jegenyefenyőről ápr. hó 7-én gyűjtötte s hozzá szerezvén a hím és tojó madarat is, az egészet mint teljes biológiai csoportot, a m. n. Múzeumnak ajánlódékozta; a harmadik fészekben május hó elején egy már közel anyányi fioka ült, melyet ugyancsak dr. LENDL ADOLF szerzett Gömörből.

Dr. LENDL ADOLF négy fészkeknek jutott eddig birtokába, kettőben tojások, kettőben pedig tokos fiokák voltak.

Rendkívül érdekes ama fészkek szerkezete, melyekben a tokos fiokák voltak, s nincs tudomásom arról, hogy valaki ezt a szerkezetet eddig észlelte volna.

A fiokás fészkek t. i. tetővel vannak ellátva, éppen mint a szarka-fészkek. A tető azonban, mely a fészkekkel szoros összefüggésben van, csak egyik felét fedi a fészkeknek, míg a másik fele födetlen. Úgy látszik e tető-szerkezet csak akkor épül a fészkek fölé, midőn a fiak már kikeltek.

Meter hoch gelegenen Brutplätze noch unter Schnee liegend, beinahe unnahbar sind. Im Auslande fand E. SCHÜTT¹ das erste Nest im Jahre 1862 im Kandel-Gebirge Badens u. z. am 19. März. In Ungarn entdeckte viel früher SALAMON v. PETÉNYI das Nest des Nusshähers, wie dies seine hinterlassenen Schriften auch beweisen.² BALDAMUS gab SCHÜTT ein aus Siebenbürgen stammendes Gelege behufs Vergleichung,³ welches BALDAMUS wahrscheinlich von PETÉNYI erhalten hat.

Dem verflossenen, sehr milden Winter ist es zu verdanken, dass wir von nicht weniger als fünf Nestern, drei completten Gelegen und von halb-wüchsigen Jungen Nachricht geben können, wovon drei Nester, zwei Gelege und ein halb-wüchsiges Junge das Eigenthum des ung. Nationalmuseums bilden.

Das erste Nest mit drei Eiern erhielt Herr Dr. ADOLF LENDL am 30. März aus dem Gömörer Comitete, Fundort Kakashegy; das zweite Nest mit ebenfalls 3 Eiern kam aus dem Retyezát-Gebirge, wo es C. G. DANFORD auf dem Curu Galles auf einer 15—18 Meter hohen Tanne entdeckte, beide Eltern abschoss, so dass auf diese Art das Nationalmuseum eine vollständige biologische Gruppe zum Geschenke erhielt; das dritte Nest mit einem halb-wüchsigen Jungen erhielt Dr. LENDL Anfangs Mai aus Gömör.

Dr. LENDL erhielt im Ganzen vier Nester, wovon zwei mit Gelegen, zwei mit halb-wüchsigen Jungen.

Ungemein interessant ist der Bau jener Nester, in welchen sich die Jungen befanden und ist es mir nicht bekannt, dass dieser Nestbau bis nun irgendwo beobachtet worden wäre.

Die mit Jungen besetzten Nester sind nämlich, gleich den Elstern-Nestern, *überdacht*. Jedoch bedeckt das Dach, welches mit dem Neste zusammenhängt, bloß die halbe Mulde, die andere Hälfte ist unbedeckt. Es hat den Anschein, als ob das Dach erst gebaut würde, wenn die

¹ Beitrag zur Fortpflanzungs-Geschichte des Tannenhehers, *Nucifraga caryocatactes*. Journ. f. Ornith. 1862, 125. lap.

² FRIVALDSZKY J. (*Aves Hungaricae* 1891) PETÉNYI hátrahagyott jegyzetei alapján a következőket írja: «Nidum, secundum Petényi, in silvis abiegnis arborum, circiter in medio arboris, arcte ad stirpem supra basin crassi rami e ramulis et radicibus construit et illum intus tenuibus radiculis et muscis obducit. Mature nidificat, quum adhuc terra ibidem nive tecta est.»

³ Journ. f. Ornith. 1863, 171. l. (Megjegyzem, hogy a fészkealj egy tojása dr. TAUSCHER GYULA birtokába került, ennek gyűjteményével pedig az erdélyi Múzeum Egylet tulajdonába ment át; ott azonban most a megfelelő fiókban, talán valami tisztogatási zavar folytán, egy szarkatojás van. HERMAN OTTÓ.)

A fedél hasonnemű fenyőágacs-kákból van alkotva, aminőből a fészkek magja.

A fészkek átmérője átlag véve mintegy 30 cm; a külső burok fenyőágacs-kákból való, belől tömören háncs-rostokból és szakállas zuzmóból van összerakva és zöld mohával kibélelve. Az egyik fészkek azonban csupa nyírágacs-kákból való.

Vége a három fészkek alj tojásainak pontos méreteit adom:

I.	35 $\frac{m}{m}$	26 $\frac{m}{m}$	} Kakashegy, Gömör megye, márcz. 30. Dr. LENDL ADOLF szerz.	} <i>M. N. Múzeum tulajdona.</i>
	34 $\frac{m}{m}$	25,4 $\frac{m}{m}$		
	35,5 $\frac{m}{m}$	25,6 $\frac{m}{m}$		
II.	33 $\frac{m}{m}$	23,5 $\frac{m}{m}$	} Vizesrét, Gömör megye, ápril 30. Dr. LENDL ADOLF szerz.	} <i>Madarász Gyula tulajdona.</i>
	31 $\frac{m}{m}$	23 $\frac{m}{m}$		
	31,5 $\frac{m}{m}$	23,5 $\frac{m}{m}$		
III.	33 $\frac{m}{m}$	23,5 $\frac{m}{m}$	} Retyezát, Curu Galles, ápril 7. DANFORD C. G. gyűjt.	} <i>M. N. Múzeum tulajdona.</i>
	34 $\frac{m}{m}$	24 $\frac{m}{m}$		
	32,5 $\frac{m}{m}$	23 $\frac{m}{m}$		

Budapesten, 1894 május hó 19-én.

Dr. Madarász Gyula.

A *Tetrao tetrix* L. és *Anser brachyrrhynchus* Baill. Erdélyben.

CSATÓ JÁNOSTÓL.

A Nyirfajdnak, *Tetrao tetrix* L. előjövetele az erdélyi részekben csak szóbeszéd után van megállapítva.

STETTER a magyar orvosok és természetvizsgálók 1845-ik évi évkönyvében általánosságban sorolja fel. BIELZ ALBERT «Fauna der Wirbelthiere Siebenbürgens» adatgazdag munkájában (Verhandlungen und Mittheilungen des Siebenbürgischen Vereins für Naturwissenschaften XXXVIII. évfolyam 1888) azt írja róla, hogy az ő tudása szerint a gyergyói hegységekben Borszéknel, CZOPELT szerint a Szász-Régentől északra fekvő hegységekben jönne elő.

BIELZ a madárnak, mint velem közölte, csak farktollait látta; a második adat téves lesz, miután azon vidékbeli vadászoktól nem hallottam, hogy ott a Nyirfajd előjönne.

Én parasztpuskásoktól hallottam, mikép a Retyezát hegységben Urik község határához tartozó legelőkön a henyefenyő, *Pinnus pumilio* tenyészvonalán található lenne, valamint Fogaras vármegyében Bráza község havasain is előjönne; az ottani puszkások állítása szerint, hallottam, hogy a Páringen is lőttek volna.

Jungen schon ausgeschlüpft sind. Das Dach ist, wie das Nest aus dem gleichen Materiale.

Der Durchmesser der Nester beträgt durchschnittlich 30 cm., von aussen sind die Nester aus Zweigen der Nadelhölzer gefügt; die Mulde besteht aus Holzfasern und Bartflechten und ist mit grünem Moos austapeziert. Das eine Nest ist jedoch aus Birkenreisern gebaut.

Es mögen nun hier noch die genauen Maasse der drei Gelege folgen:

Tetrao tetrix L. und *Anser brachyrrhynchus* in Siebenbürgen.

VON JOHANN VON CSATÓ.

Das Vorkommen des Birkhuhnes in Siebenbürgen beruhet bis zur Stunde blos auf Hörensagen. STETTER führt den Vogel im Jahrbuche der ung. Aerzte und Naturforscher vom Jahre 1845 blos im Allgemeinen an. E. A. BIELZ schreibt in seiner an Daten so reichen Arbeit: «Fauna der Wirbelthiere Siebenbürgens» (Verhandl. und Mittheil. des siebenbürg. Vereines für Naturwiss. Jahrg. XXXVIII, 1888), dass seines Wissens der Vogel im Gebirge der Gyergyó bei Borszék, nach CZOPELT im Gebirge nördlich von Szász-Régen vorkomme. BIELZ theilte mir mit, dass er nur den Stoss des Vogels sah; die andere Angabe dürfte ein Irrthum sein, da mir die Jäger dieser Gegend vom Birkwild nichts zu sagen wussten. Von den dem Bauernstande angehörigen Jägern habe ich gehört, der Vogel komme im Retyezát-Gebirge auf den schon in der Krummholzregion gelegenen Weiden der Gemeinde Urik vor; so auch in den, schon in Fogaras gelegenen Alpen der Gemeinde Bráza, deren Jäger behaupteten, dass der Vogel auf dem Pareng erlegt wurde.

Bis zur Stunde ist aber nur Eines gewiss: